

Боднар Алла Яківна

кандидат психологічних наук, доцент,
Національний університет
«Києво-Могилянська Академія»
allabodnar@gmail.com

Макаренко Наталія Геннадіївна

кандидат філософських наук, доцент,
Військовий інститут
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
makarenko66@ukr.net

УЧАСНИК БОЙОВИХ ДІЙ НА СХОДІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Стаття присвячена державній політиці у сфері соціального захисту учасників бойових дій на Сході України. Аналізується ефективність механізму забезпечення їх адаптації після повернення з антитерористичної операції. Висвітлюються складові реадaptaції учасників АТО.

Ключові слова: учасник бойових дій, учасник АТО, суб'єкт соціальної політики, соціальна політика держави, соціальна адаптація, реадaptaція учасників бойових дій.

З початком антитерористичною операції на Сході України в державі ведеться робота по створенню ефективного механізму забезпечення права на соціальний захист її учасників. Змінюється та розширюється перелік суб'єктів соціального захисту та їх компетенція. Уточнення інституційної системи соціального захисту учасників АТО, дасть змогу запобігти можливим прогалинам та суперечностям у питанні розмежування повноважень органів держави у даній сфері.

Окремі питання статусу суб'єктів соціальної політики та соціального захисту учасників АТО розглядали М.В. Кравченко, Н. М. Коляда, А.В.Кокоша, Г. І. Ломакін, А.М. Попович, О. В. Тополь, Д.А.Чижов, С. О. Чуприна та ін.

Учасником бойових дій, згідно п.19.ч.1 ст. 6 Закону України №1547-VII «Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» є військовослужбовці (резервісти, військовозобов'язані) і працівники Збройних сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, особи рядового, начальницького складу Міністерства внутрішніх справ України, військовослужбовці Міністерства внутрішніх справ України, Управління державної охорони України, державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, брали

участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, а також працівники підприємств, установ, організацій, які залучалися до участі в антитерористичній операції, в порядку, встановленому законодавством. Законом пропонується делегувати Кабінету Міністрів України повноваження щодо визначення порядку надання статусу учасника бойових дій зазначеним особам.

Таким чином, учасників антитерористичної операції віднесено до категорії учасників бойових дій, що надає їм право користуватися гарантіями соціального захисту ветеранів війни. Створено Державну службу України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції (Постанова КМУ від 11.08.14р., № 326), на яку покладено завдання соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції.

Державна політика у сфері соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції включає забезпечення їх адаптації та психологічної реабілітації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням, технічними та іншими засобами реабілітації, забезпечення житлом ветеранів війни, надання їм освітніх послуг, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються з військової служби, інших учасників антитерористичної операції та осіб, звільнених з військової служби, організації їх поховання [3, с.37].

Г.І. Ломакін акцентує увагу на тому що, «за статистичними даними Міністерства соціальної політики України станом на 01.01.2013 року в Україні проживає 1 млн. 689 тис. 892 ветерани війни. Серед них: 182 тис. 896 – інваліди війни (серед яких 77 тис. 857 інвалідів військових конфліктів на території інших країн); 231 тис. 444 – учасників бойових дій (серед яких 102 тис. 870 учасників бойових дій, які приймали участь в бойових діях у Демократичній Республіці Афганістан, та 65 тисяч 990 – учасників бойових дій на території інших країн)» [5, с.11]. З 2014 року до цих категорій додаються десятки тисяч учасників антитерористичної операції на Сході України.

Відновлення працездатності, поліпшення матеріального становища та психологічного здоров'я ветеранів на сьогодні носить пріоритетний характер, адже 2014 рік за Указом Президента №329/2013 «Про проведення у 2014 р. в Україні року учасників бойових дій на території інших держав» вимагає посилення відповідальності державних управлінців всіх рівнів і соціальних служб у вирішенні нагальних проблем означеної категорії громадян [5].

Зважаючи на світовий досвід, одним з перспективних напрямків соціальної політики є відмова від узагальненого принципу соціального захисту і стимулювання ініціатив по наданню різноманітних соціальних послуг вразливим верствам активною частиною населення країни, розвитку цілеспрямованої допомоги. Актуальним завданням сьогодення у державній системі соціального захисту в умовах ринкової економіки є залучення громадян, роботодавців до витрат на соціальний захист та обмеження кола державної підтримки лише тими категоріями громадян, які через відсутність роботи, похилий вік, багатодітність чи вади здоров'я не в змозі забезпечити

себе самостійно [5, с. 11]. Так само диференційовано треба відноситися до надання соціальних послуг учасникам бойових дій на Сході України.

Наприклад, «в Німеччині відсутній державний орган що займається питаннями ветеранів війни. Їхні інтереси представляють такі громадські організації як Спілка німецьких ветеранів (Bund der deutschen Veteranen), Спілка військовослужбовців бундесверу (Bundeswehrverband) та інші. Питаннями ж соціального захисту сімей військовослужбовців, сімей загиблих чи поранених військовослужбовців займаються Центри опіки за сім'ями військовослужбовців (Familienbetreuungszentrum), які підпорядковуються Оперативному командуванню бундесверу» [1].

Визначення індивідуальних потреб отримувача соціальної послуги здійснюється комплексно суб'єктом, що надає соціальну послугу, відповідно до Карти визначення індивідуальних потреб особи в наданні соціальної послуги соціальної адаптації. Індивідуальний план є основою для надання соціальної послуги та ґрунтується на визначенні індивідуальних потреб її отримувача [6, с.170].

Державна соціальна політика стосовно учасників бойових дій на Сході України, в першу чергу, повинна сприяти їх послідовній соціальній адаптації в переломні моменти життя, такі як: повернення учасника бойових дій до мирного життя, яке за час його відсутності суттєво змінилося. «Перед ним стає непросте завдання свого нового статусно-рольового самовизначення. Доводиться заново категоризувати себе в термінах соціально-професійної активності і реадаптуватися до відповідних статусно-рольових обов'язків» [1].

Прикладом ефективної соціальної роботи щодо учасників АТО є діяльність фахівців із соціальної роботи Уманського управління праці та соціального захисту населення. В місті проживає 610 учасників АТО, з метою їх соціального захисту в місті утворено: Центр допомоги учасникам антитерористичної операції та координаційний центр з надання допомоги особам, які потребують додаткового захисту. Для виявлення потреб сімей учасників АТО проводиться анкетування учасників АТО, обстеження матеріально-побутових умов їх проживання, про що складаються соціальні паспорти. За результатами таких обстежень максимально вирішуються питання щодо винайдення шляхів їх вирішення. Під соціальний супровід у 2017 році взято 13 сімей учасників АТО [2, с.114].

Рееадаптація учасників бойових дій на Сході України включає у себе: «1) «психологічний карантин» – перебування військовослужбовців деякий час у середовищі товаришів по службі з поступовим допуском в нього цивільних осіб; 2) створення рееадаптувального соціального середовища в країні, місця постійної дислокації, в сім'ях учасників бойових дій; 3) психосоціальна підтримка осіб з травмою війни: міжнародний досвід та українські реалії 170 проведення психореабілітаційних заходів з військовослужбовцями, які зазнали психотравматизації; 4) психологічний моніторинг станів воїнів, що повернулися з району бойових дій» [6, с. 169-170].

Відповідно до законодавства України а саме: постанови Кабінету Міністрів України від 21 червня 2017 р. № 432 соціальна адаптація учасників АТО розглядається як допомога у проведенні аналізу життєвої ситуації, визначенні основних проблем, шляхів їх розв'язання; надання інформації з питань соціального захисту населення; навчання, формування та розвиток соціальних навичок, умінь; допомога у зміцненні/відновленні родинних та суспільно корисних зв'язків, організації денної зайнятості та дозвілля [4].

Список використаних джерел

1. Гриб А. Є. Соціальна дезадаптація учасників бойових дій та особливості її профілактики та психокорекції// Актуальні питання медичної психології: Науковий журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://medpsychology.pp.ua/>.

2. Коляда Н. М., Кокоша А. В. Профілактика соціальної дезадаптації учасників АТО (з досвіду роботи соціальних працівників м. Умань) / Н. М. Коляда, А. В. Кокоша // Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психосоціальна підтримка осіб з травмою війни: міжнародний досвід та українські реалії». Збірник матеріалів доповідей. – Маріуполь. – 28.02.2018. – 322с. – С. 113-116.

3. Кравченко М.В. Основні проблеми соціального захисту учасників АТО / М.В. Кравченко// Аспекти публічного управління. – 2015. – № 11-12.– С. 35-43.

4. Профілактика посттравматичних стресових розладів: психологічні аспекти: [методичний посібник] / упор.: Д. Д. Романовська, О. В. Ілащук. Чернівці: Технодрук, 2014. – 133 с.

5. Соціально-психологічні складові соціальної роботи з учасниками бойових дій: (методичний посібник) / Г. І. Ломакін. – Х.: Оберіг, 2014. – 168 с.

6. Чуприна С. О. Соціальна адаптація учасників АТО як засіб їх інтеграції до суспільного життя/ С. О. Чуприна// Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психосоціальна підтримка осіб з травмою війни: міжнародний досвід та українські реалії». Збірник матеріалів доповідей. – Маріуполь. – 28.02.2018. – 322с. – С. 169-171.

Bodnar Alla Yakivna, PhD in Psychological Sciences, Associate Professor, National University of “Kyiv-Mohyla Academy”

Makarenko Natalia Gennadiivna, PhD in Philosophical sciences, Associate Professor, Military Institute of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Participant of military operations in the Eastern Ukraine in the context of the implementation of the social policy of the state

The article is devoted to the state policy in the field of social protection of combatants in the East of Ukraine. The effectiveness of the mechanism for ensuring their adaptation after returning from the anti-terrorist operation is analyzed. The components of rehabilitation of ATO participants are highlighted.